dr hab. prof. CB Renata Włodarczyk
Akademia Nauk Stosowanych *Collegium Balticum*
Wydział Bezpieczeństwa Wewnętrznego
ul. Mieszka I 61c
71-011 Szczecin

Szczecin, 10 sierpnia 2022 r.

R E C E N Z J A R O Z P R A W Y D O K T O R S K I E J

MGR KATARZYNY ĆWIK

pt. „***Eliminacyjne bazy danych DNA. Problematyka prawno-kryminalistyczna***”

Przedłożoną do recenzji rozprawę doktorską Pani mgr Katarzyna Janina Ćwik pt. „*Eliminacyjne bazy danych DNA. Problematyka prawno-kryminalistyczna*” oparła na solidnych podstawach wiedzy teoretycznej i praktycznej, a do tego odważyła się podjąć próbę wprowadzenia pewnych rozwiązań. Skądinąd bardzo sensownych i godnych zainteresowania zarówno w kwestii uregulowań prawnych, jak też w obrębie taktyki kryminalistycznej. Doniesienie odpowiada jego tytułowi, a przedstawione treści są od początku do końca merytoryczne. Aktualność podjęcia tego tematu potwierdzam w całej rozciągłości, a ponadto jest mi bardzo bliski z uwagi na osobiste zainteresowania związane z analizami genetycznymi DNA śladów biologicznych oraz wykonywane obowiązki zawodowe. Zasadność zajęcia się omawianą w dysertacji problematyką jest o tyle istotna, że w Polsce konieczne jest doprecyzowanie obowiązujących przepisów prawnych i procedur niezbędnych do funkcjonowania eliminacyjnych baz danych DNA, przy stosowaniu na coraz szarszą skalę badań genetycznych w kryminalistyce. Autorka rozprawy uzasadnia to wiedzą zasięgniętą z literatury obcojęzycznej, uregulowaniami unijnymi, praktyką europejskich laboratoriów kryminalistycznych, ale równocześnie wiedzą przedstawianą w polskiej literaturze przedmiotu – dotyczącą rodzimych rozwiązań prawnych i taktycznych (organizacyjno-informatycznych).

Podjęty temat został oparty, co warte ponownego podkreślenia, na dogłębnej analizie teoretyczno-praktycznej zagadnień prawno-kryminalistycznych obowiązujących w przestrzeni międzynarodowej oraz krajowych uregulowaniach prawnych, analizą przytoczonych przypadków z praktyki, wypowiedzi z badań ankietowych pochodzących z wybranych państw Europejskiej Sieci Instytutów Nauk Sądowych (dalej: ENFSI) i funkcjonariuszy Policji z pionu dochodzeniowo-śledczego Komendy Wojewódzkiej Policji (dalej: KWP) w Olsztynie, gdzie uzyskane dane nie tylko zostały omówione, ale też zestawione w tabelach oraz przedstawione na wykresach.

Recenzowana rozprawa doktorska liczy 370 stron, w obrębie których opis merytoryczny wraz ze wstępem znalazł się na stronach od 10 do 322. Autorka dołączyła również za spisem treści „Wykaz skrótów” z podziałem na: 1. Źródła prawa, 2. Organy i instytucje, 3. Publikatory i czasopisma, 4. Inne, a w części końcowej zamieściła też streszczenie w języku polskim i angielskim, „Bibliografię”, „Spis rycin”, „Spis tabel”, „Spis wykresów”, „Załączniki”.

Na prezentowaną „Bibliografię” złożyły się następujące:

– Akty prawne, wśród których polskie to: Konstytucja RP, 7 ustaw, 5 rozporządzeń, 5 zarządzeń, wytyczne Komendanta Głównego Policji i wytyczne Komendanta Głównego Straży Granicznej oraz obowiązujące w państwach Unii Europejskiej: 2 dyrektywy, 2 konwencje, 2 rozporządzenia, 1 rezolucja, 2 rekomendacje i 3 decyzje (ogółem: 32);

– Orzecznictwo liczące 14 wyroków, tj. 4 wyroki Sądu Najwyższego, 4 wyroki Trybunału Konstytucyjnego, wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie, 4 wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i wyrok Izby Karnej Sądu Kasacyjnego oraz 2 postanowienia Sądu Najwyższego;

– Literatura przedmiotu licząca 244 publikacje polskojęzyczne i obcojęzyczne;

– Źródła internetowe liczące 71 pozycji.

W spisie rycin znalazło się 26 rycin, w spisie tabel jest ich 27, a spis wykresów obejmuje 24 wykresy. „Załączniki” stanowią tutaj: – załącznik 1 (DIAGNOSTIC QUESTIONNAIRE *The system*

of implementation and functioning the elimination DNA databases in selected countries – 28 zagadnień [pytań] do realizacji z innymi sugestiami i radami dotyczącymi kwestionariusza);

– załącznik 2 (KWESTIONARIUSZ ANKIETY *Funkcjonowanie zbioru danych DNA w Polsce przed wprowadzeniem regulacji umożliwiających uruchomienie eliminacyjnej bazy danych DNA* – 26 zagadnień [pytań] do realizacji);

– załącznik 3 (KWESTIONARIUSZ ANKIETY *Znaczenie kontaminacji w procesie wykrywczym w świetle funkcjonowania eliminacyjnej bazy danych DNA w Polsce* – 16 zagadnień do realizacji).

Układ zaprezentowanych przez Autorkę treści dysertacji jest spójny tematycznie i logicznie, a odwołania zostały przez Nią zawarte w 469 przypisach dolnych. Przy czym cytuje w nich aktualną, posiadającą charakter naukowy literaturę zagraniczną i polską, odnoszącą się *stricte* do podjętego przedsięwzięcia badawczego. Ponadto niektóre przypisy opatrzyła wyjaśnieniami, które wymiernie uzupełniają wiedzę zainteresowanych omawianą tematyką. Natomiast zagadnienia wprowadzające z zakresu: cech biometrycznych, początków baz danych, ogólnych przepisów z tym związanych, przedmiotu i celu badań, hipotez badawczych, metodologii badań i struktury pracy, Doktorantka zamieściła w obszernym wstępne. Tutaj w sposób trafny i dojrzały przedstawiła koncepcję rozważań teoretyczno-praktycznych, jak też umiejętnie przekazała własny punkt widzenia. Dowodząc przy tym, że w doktrynie brak jest opracowań kompleksowych na temat zasad, procedur, metod pobierania, gromadzenia i przetwarzania profili genetycznych do celów eliminacyjnych oraz poruszając kwestie związane ze zjawiskiem kontaminacji w kontekście oględzin miejsc zdarzeń i identyfikacyjnych badań genetycznych, z czym należy się zgodzić.

Treść pracy obejmuje pięć rozdziałów zaprezentowanych od tzw. ogółu do szczegółu.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym „*Identyfikacja kryminalistyczna na podstawie analizy DNA*" zostały ujęte założenia klasycznej i współcześnie realizowanej identyfikacji kryminalistycznej, z uwzględnieniem aspektów logicznych i filozoficznych (celów, rodzajów, przykładów metod i wzorców identyfikacyjnych). Autorka wykazała ukierunkowany charakter badań genetycznych, poddając pod rozwagę aktualne tendencje w kryminalistycznych badaniach identyfikacyjnych, tj. możliwości korzystania z badań DNA w kierunku identyfikacji człowieka oraz wpływ nowoczesnych technologii na perspektywy rozwoju kryminalistycznych analiz DNA i zbiorów danych DNA.

W drugim rozdziale zatytułowanym „*Zbiór danych DNA*" zostały przedstawione historyczne przesłanki tworzenia pierwszych registratur kryminalistycznych, idee przyświecające ich założycielom i tendencje zmierzające do ulepszania kryminalistycznych zbiorów danych. Autorka uwzględniła znaczenie zbiorów danych DNA w procesie wykrywczym, uzupełniając poczyniony przegląd znaczeniem ich w wybranych państwach Unii Europejskiej i odnosząc się do struktury funkcjonowania zbioru danych DNA w Polsce, zwłaszcza do struktury organizacyjnej i informatycznej oraz do kluczowego w nim znaczenia systemu CODIS (ang. *Combined DNA Index System*) i LIMS (ang. *Laboratory Information Management System*).

Trzeci rozdział pt. „*Badania eliminacyjne DNA w świetle kryminalistycznej analizy miejsca zdarzenia*" – koncentruje się na aspektach prawnych i kryminalistycznych, gdzie szczególną uwagą zostały objęte możliwości prowadzenia badań eliminacyjnych w celu zawężenia kręgu osób podejrzanych, na podstawie przepisów ustawy z 6 czerwca 1997 r. – *kodeks postępowania karnego* (Dz.U. 1997, Nr 89 poz. 555 z późn. zm.), w związku z procesem oględzin miejsca zdarzenia. W rozdziale tym zostały też ujęte rozważania w obrębie rozporządzenia MSWiA z 24 lipca 2020 r. *w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji* (Dz.U. 2020, poz. 1347), przy korzystaniu z eliminacyjnych zbiorów danych. Autorka uwypukliła m.in. formaty opiniowania, zjawisko roli nadrzędnej biegłego, sytuacje związane z rozbieżnością opinii, obszarami niepewności w dowodzie naukowym i aspektami oceny dowodowej wyników badań DNA – w świetle ryzyka dojścia do kontaminacji. Ponadto przedstawiła rozważania na temat wykorzystywania danych DNA i daktyloskopijnych w świetle ochrony danych osobowych, ochrony praw człowieka i jego podstawowych wolności, z uwzględnieniem poszanowania prawa jednostki do prywatności. Znalazły się tutaj także wybrane

źródła prawa unijnego i rekomendacje Międzynarodowego Towarzystwa Genetyki Sądowej oraz Grupy DNA ENFSI – związane z problematyką oględzin miejsca zdarzenia i badań genetycznych, gdzie ważne jest dążenie do minimalizacji ryzyka wystąpienia zjawiska kontaminacji w materiale biologicznym.

Czerty rozdział zatytułowany „*Wyniki badań ankietowych*" – zawiera prezentację wyników z przeprowadzonych ankiet o charakterze międzynarodowym i krajowym. Respondentów zagranicznych wytypowano spośród zrzeszonych w ENFSI państw, w których wdrożono skutecznie eliminacyjne bazy danych DNA. Tutaj nacisk został położony na poznanie: zastosowanych rozwiązań systemowych (polityki jakości), katalogu osób podlegających rejestracji, podstaw prawnych, liczby stwierdzonych kontaminacji materiału badawczego, opracowań i wdrożeń procedur postępowania w związku z wykryciem kontaminacji materiału biologicznego. Przy czym, jak wynika z opisu, badania zagraniczne zostały zrealizowane za zgodą i pośrednictwem kierownictwa Grupy Roboczej ds. DNA działającej w ramach ENFSI. Grupę respondentów drugiego etapu stanowili zaś funkcjonariusze Policji z pionu dochodzeniowo-śledczego KWP w Olsztynie, którzy wyrazili zgodę na wypełnienie dwóch różnych treściowo ankiet. Drugie badanie respondentów krajowych przełożyło się na poznanie ich stosunku do korzystania z eliminacyjnej bazy danych DNA w polskim procesie wykrywczym, tj. przed wejściem w życie i po wejściu w życie ww. rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, które oficjalnie uruchamia eliminacyjną bazę danych DNA i AFIS w Polsce.

Ostatni, piąty rozdział pt. „*Propozycje rozwiązań w obszarze funkcjonowania eliminacyjnej bazy danych DNA w Polsce*" – zawiera koncepcje uzupełnienia stosowanych rozwiązań w obszarze eliminacyjnej bazy danych DNA, gdzie przygotowany projekt opiera się na rekomendacjach Grupy Roboczej ENFSI ds. DNA, obejmuje elementy prawne, istotne kwestie organizacyjne i techniczne. Tutaj, zgodnie z zapewnieniami Doktorantki, przedstawione propozycje usprawnień zostały skorelowane z obowiązującymi przepisami prawnymi i wykorzystywanymi rozwiązaniami informatycznymi zbioru danych DNA. Co jest istotne, niewątpliwie każda forma wzbogacenia przyjętej koncepcji jest wymiernym uzupełnieniem wiedzy i przez to umożliwia podparcie się dodatkowymi wnioskami z zakresu postawionego problemu badawczego.

Zakończenie recenzowanej rozprawy doktorskiej stanowią wnioski i spostrzeżenia dotyczące podjętej problematyki. Autorka podkreśla w podsumowaniu znaczenie rozwoju genetyki sądowej[1], dla której (przy uzupełnieniu wiedzy z poniższego przypisu i uwzględnieniu wytypowanych procedur) istotne są m.in. niezbędność zmodyfikowania postępowania zapobiegającego zjawisku kontaminacji, propozycje zmian w obowiązującym ustawodawstwie, przedstawione uwagi z zakresu funkcjonowania powstającej eliminacyjnej bazy DNA.

Ogólnie stwierdza się: niebywałą estetykę całości dysertacji, umiejętne zaplanowanie treści, właściwe ich ujęcie wraz z przekazaniem wiedzy w podziale na rozdziały i podrozdziały, poprawną polszczyznę, bogaty zasób słownictwa, ale jednocześnie błędy gramatyczne, które bez większego wysiłku można skorygować. W pracy zastosowano charakterystyczny styl, gdzie niektóre zdania są mocno rozbudowane i składają się ze zdań wtrąconych, bez oddzielenia ich przecinkami, co sprawia trudność w zinterpretowaniu treści. Można się zatem doszukać pomyłek związanych z interpunkcją, przy czym są miejsca, gdzie przecinki powinny być w tekście, a są nieobecne, są zaś obecne w innych miejscach, gdzie nie powinno ich być. Brak ich wtedy sprawia, że interpretacja zdania budzi pewne wątpliwości. Zagłębiając się w nie można także odczuwać nierówność przekazu, który w jednych miejscach jest prosty, przejrzysty i dostępny, a w innych jest trudniejszy do zrozumienia (poniżej podane przykłady). Tłumaczyć to może opracowywanie tekstu w dłuższych odstępach czasu. Nietrudno też nie zauważyć braku lub zastosowania innych liter, albo niewłaściwego ich układu w

[1] Genetyka sądowa zmierza głównie w kierunku: „poszukiwań rodzinnych" (ang. *familial searching*), analiz mikrobiomu i mieszanin DNA, doskonalenia systemów informatycznych (specjalne oprogramowania), sekwencjonowania metodami najnowszej generacji, analizowania cech fenotypowych człowieka i genealogii genetycznej itp. Przy jednoczesnym wykorzystaniu znaczenia: międzynarodowej współpracy transgranicznej, zminimalizowania ryzyka wystąpienia skażenia DNA (uwzględnienie zjawiska kontaminacji na etapie produkcji sprzętu i odczynników do analiz DNA oraz na każdym etapie postępowania przygotowawczego), procesu implementacji eliminacyjnej bazy danych DNA w polskiej Policji, który przebiega w fazie legislacyjnej i techniczno-organizacyjnej, zob. recenzowana dysertacja, s. 315-322.

wyrazach, czyli występowania tzw. literówek (np. przewijania się wiele razy błędnie „*wymiaru sprawiedliwości*", zamiast określenia „*wymiar sprawiedliwości*"). Tutaj, podobnie jak w przypadku budowy zdań, są obszerne miejsca, gdzie nie spotyka się przestawiania liter, a są fragmenty tekstu, gdzie występują w większej liczbie. Można więc przyjmować zbytnie przemęczenie Autorki, kiedy to percepcja, myślenie i świadomość były w gorszej kondycji, więc tekst okazał się trudniejszy w odbiorze. Na uwagę zasługuje również fakt, że głównie w pierwszej części rozprawy i przy tzw. wyliczankach brakuje odwoływania się w przypisach do źródła przywoływanego tekstu. Dotyczy to zarówno przepisów prawnych, jak też odwołania do materiału pochodzącego z literatury przedmiotu, mimo, że bibliografia jest bardzo obszerna i zawiera pozycje, z których umiejętnie skorzystano. Poza tym określenia, które Doktorantka przyjęła nie zawsze są właściwe, np. „*dziewczyna*"; „*zabitej*"; „*dziewczynki*"; „*chłopca*" itd. (s. 65 i dalsze); „*specjalnych namiotów wyznaczających granice obszaru poddanego oględzinom*" (s. 149) – niefortunnie użyte sformułowanie przy konieczności ograniczenia dostępu do miejsca zdarzenia. Faktem jest, że wiąże się to z miejscem zdarzenia, choć namiot ułatwia raczej pracę zespołu prowadzącego oględziny, np. zwłok, utrudniając osobom postronnym („nieproszonym gościom") oglądanie tego, czego widzieć nie powinny. Z kontekstu zdania wynika, że należało bardziej uwzględnić zabezpieczających teren, którzy przed dokonaniem czynności oględzinowych powinni zastosować: płotki, słupki, barierki itp.[2]; podobnie też użycie „*ślad dowodowy*" (s. 316), gdzie należało raczej skorzystać z określenia „materiał dowodowy".

Do pewnych uchybień trzeba zaliczyć i to, że „Wykaz skrótów" wydaje się być bezużyteczny, skoro w różnych częściach rozprawy kilkakrotnie wpisywane są całe nazwy własne, np. od s. 12 do s. 298 przewija się wiele razy *Europejska Sieć Instytutów Nauk Sądowych* z podaniem skrótu ENFSI, przy czym na s. 19 jest powtórzona dwa razy. Dotyczy to również STR, gdzie dodatkowo pisownia nie jest jednorodna, np. w jednym miejscu jest napisana z małej litery z dodaniem „s" (*short tandem repeats*, s. 14), a w innym jest podana z dużej litery (ang. *Short Tandem Repeat*, s. 120) itd.

Niektóre treści zostały przez Autorkę niezbyt fortunnie sformułowane i mogą budzić pewne wątpliwości w zrozumieniu ich sensu. Można tutaj wymienić następujące zdania:

„*Zastosowanie tej metody pozwoliło na postawienie wniosku, iż na brakuje publikacji kompleksowej, prawno-kryminalistycznej na temat organizacji i funkcjonowania eliminacyjnych baz danych DNA w naszym kraju*." (s. 16)

„*Stwierdzona zgodność upoważnia eksperta do przyjęcia przez niego wniosku, że materiał zakwestionowany (dowodowy) posiada to samo źródło, co materiał porównawczy, a fakt zachodzenia zgodności jest równoznaczny z identyfikacją indywidualną, czyli opinią o charakterze kategorycznym. Z drugiej strony, coraz częściej postuluje się odejście od subiektywnego wartościowania w badaniach identyfikacyjnych obiektów na rzecz ustalenia częstotliwości ich występowania*." (s. 37)

„*…wynik badania jest dystynktywny/umiarkowanie dystynktywny/wyjątkowo dystynktywny/ wysoce dystynktywny, co oznacza, że możliwość wystąpienia kombinacji stwierdzonych cech u innej osoby niż ta, której wzorce (np. głosu) poddano badaniom uznać należy odrzucić*." (s. 41)

„*92 R. Michalaczak, R. Michalczak Druga strona badań DNA [w:] Palestra, 2013, Nr 11-12, s. 195-205*." (s. 46)

„*Przemyśleń przysporzył dodatkowo swoisty konflikt – w październiku 1893 roku zwołano specjalną komisję, która miała określić który z systemów - bertillonnage czy system Galtona jest odpowiedniejszy dla Anglii*." (s. 59)

„*Decydująca faza sprawy rozpoczęła się z momentem rozpoczęcia badań genetycznych*" (s. 66)

„*Materiał DNA od podejrzanych pobierany jest na podstawie przepisów rozdziału 28 szwedzkiego kodeksu postępowania karnego, który w sekcji 12a określa, iż wymaz ze śluzówki policzków można pobrać od osób, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia*

[2] Zob. „*Izolacji w sposób techniczny zakreślonego terenu można dokonać przez otoczenie go specjalną taśmą ze stojakami, taśmą odblaskową (obecnie biało-czerwoną z napisem ,,Policja"), ustawienie przenośnych barierek, słupków lub płotków odgradzających, poza tym oświetlenie błyskowymi latarkami ostrzegawczymi, lampami błyskowymi, oznakowanie tablicami informacyjno-ostrzegawczymi*.", zob. R. Włodarczyk, *Działania kryminalistyczne, medyczne i organizacyjne w sytuacjach zdarzeń masowych ze szczególnym uwzględnieniem identyfikacji genetycznej zwłok i szczątków ludzkich z pogorzeliska*, Szczytno 2010, s. 117.

przestępstwa, za które grozi kara pozbawienia wolności, pod warunkiem, że celem jest wykonanie analizy DNA w celu rejestracji uzyskanego profilu w bazie danych DNA." (s. 102)

„*Przesłuchania świadków wciąż nie przynosiły oczekiwanego rezultatu, podobnie jak zastosowane w 2019 roku wstępne przeszukanie rodzinę (IGG)*." (s. 103)

„*Wykorzystywanie zbiorów danych kryminalistycznych umożliwia porównywanie i identyfikację śladów pochodzących z miejsca popełnionego przestępstwa z materiałem porównawczym zabezpieczonym w toku prowadzonych czynności dowodowo – wykrywczych, np. porównanie profilu DNA pochodzącego z materiału dowodowego z profilem genetycznym wyizolowanym z materiału zabezpieczonego od podejrzanego w toku czynności pobierania wymazu ze śluzówek policzków (materiał porównawczy)*." (s. 107)

„*Mając na uwadze powyższe, oględziny należy uznać za czynność kluczową dla powodzenia postępowania przygotowawczego. proces doniosły*." (s. 144)

„*W związku z tym, że konkluzje biegłego z zakresu badań DNA nie mogą mieć charakteru kategorycznego z uwagi na konieczność obliczania wspomnianych parametrów statystycznych dotyczących rachunku prawdopodobieństwa i ilorazu wiarygodności to umożliwiają one dokonanie identyfikacji indywidualnej człowieka z bardzo wysokim prawdopodobieństwem (graniczącym z pewnością)*." (s. 173)

„*W związku z tym działania, które nie tylko ingerują w prywatność danej osoby, ale także zwykle w jej ciało wymagają silniejszego uzasadnienia niż te, które jedynie naruszają prywatność informacji*." (s. 180)

„*Faktem jest, że dobrze funkcjonujący zbiór danych kryminalistycznych może potencjalnie promować interes publiczny w znacznym stopniu, jednakże niezbędna jest pełna argumentacja zasad jego funkcjonowania i ustalenie, które z nich najlepiej równoważą interesy publiczne i prywatne*" (s. 181); „*…należy pamiętać, że przepisy o funkcjonowaniu kryminalistycznych baz danych sensu largo w żadnym wypadku nie zezwalają na ich swobodna interpretacji zwłaszcza w zakresie realizacji celów gromadzenia i przetwarzania danych osobowych oraz wymogów dotyczących ich całkowitego i skutecznego usunięcia*" (s. 184)

„*Bardzo ważne jest, iż jeżeli osiągnięcie celu ingerencji jest możliwe bez zastosowania ograniczeń tego rodzaju, nałożenie bardziej uciążliwego środka ograniczającego staje się niezgodne z zasadą konstytucyjną (co może zostać uznane jako ograniczenie…*" (s. 186)

„*Coraz większa czułość metod badań genetycznych jak również przypadki zafałszowanych wyników przeprowadzonych badań będących rezultatem występowania profili (mieszanin DNA) nieznanego pochodzenia na miejscu zdarzenia oraz materiale badawczym (transfer pierwotny i wtórny) skłoniło ENFSI do pochylenia się nad problematyką wdrożenia i funkcjonowania eliminacyjnych zbiorów danych DNA. Uruchomienie w państwach członkowskich eliminacyjnej bazy danych eliminacyjnych pozwoli na…*" (s. 243)

„*Ze środowiskiem laboratoryjnym, a już w szczególności z poruszaną w rozprawie tematyką kontaminacji materiału genetycznego i sposobami jej ograniczania oraz zwalczania, nierozerwalnie związana jest druga norma ISO/IEC, a mianowicie norma ISO/IEC 18385, stanowiąca o minimalizowaniu ryzyka zanieczyszczenia ludzkiego DNA produktami stosowanymi do gromadzenia, przechowywania i analizy materiału biologicznego dla celów kryminalistycznych*." (s. 216).

„*Co ciekawe, w przytoczonych definicjach nie zostało podkreślone wyraźnie, że dane genetyczne odnoszą się do niekodujących regionów DNA*" – uwagi, że w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/794 z 11 maja 2016 r. *w sprawie Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol)* nie zostało podkreślone, że dane genetyczne odnoszą się do niekodujących regionów DNA nie powinno się raczej uwzględniać, ponieważ w kolejnym akapicie tekstu jest napisane, czego zabrania się, więc należy wnosić, że dotyczy regionu kodującego:

„*Z kolei, zabronione jest przetwarzanie (zautomatyzowane lub inne) danych osobowych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne czy światopoglądowe lub przynależność do związków zawodowych oraz przetwarzanie danych genetycznych lub danych dotyczących stanu zdrowia lub życia seksualnego, chyba że jest to absolutnie niezbędne i proporcjonalne do sposobów zapobiegania przestępczości objętej celami*

Europolu lub do jej zwalczania oraz gdy dane takie uzupełniają inne dane osobowe przetwarzane przez Europol. Dodatkowo zabronione jest selekcjonowanie konkretnej grupy osób wyłącznie na podstawie takich danych osobowych." (s. 197)

W przypadku wymieniania i analizy najważniejszych unijnych aktów prawnych dotyczących policyjnych zbiorów danych DNA (s. 195–196), recenzującej nie udało się uchwycić zamysłu Autorki, tj. tego, jakim kierowała się „kluczem" zamieszczając kolejność ich usystematyzowana?

Jeśli chodzi o część praktyczną przedmiotowej rozprawy doktorskiej, to proponowałabym uzupełnić odpowiedź respondentów z Austrii (s. 250; Tabela 4), którzy wskazali kilka aktów prawnych do wprowadzenia eliminacyjnych baz danych DNA, w sytuacji, gdy z pozostałych państw wskazano tylko jeden dokument. Dobrze byłoby też, gdyby w pytaniu dotyczącym powołania zespołu ds. wdrożenia eliminacyjnej bazy danych DNA (s. 251; Tabela 5), poszerzyć je o uzasadnienie. Tzn. wskazać, że przy odpowiedzi „NIE" należy uzasadnić swoje stanowisko. Wtedy respondenci ze Szwecji, Hiszpanii i Holandii wypowiedzieli się, dlaczego nie widzieli potrzeby powołania zespołu konsultacyjnego, co wydaje się (być) istotne z punktu omawianej problematyki. Dobrze byłoby również, gdyby w pytaniu dotyczącym rodzaju informacji przechowywanych w bazach eliminacyjnych danych DNA (s. 254–255; Tabela 7) wykazać, że przy udzieleniu odpowiedzi „D – inne", trzeba zamieścić co to oznacza. Odpowiedzi „D" udzieliło większość respondentów, a informacja powinna być konkretna, gdyż jest jak najbardziej istotna z punktu przyjętego tematu. Na tym etapie pozostaje – niestety – niepełna i niejasna oraz nie wiadomo co tak naprawdę oznacza w mniemaniu ankietowanych „inne". Nie wiedzieli co wpisać, nie mieli czasu lub ochoty wyszukiwać i „bawić się" w wypisywanie, czy nie mieli zgody na udzielanie takiej odpowiedzi, …? Jeśli chodzi zaś o poruszane zagadnienie dotyczące warunków korzystania z eliminacyjnych baz danych DNA (s. 258–259), to można byłoby uzupełnić informacją jak wygląda to w Wielkiej Brytanii? Trzeba byłoby dowiedzieć się co w ich mniemaniu oznacza „*przeszukanie nieznanych (nieoznaczonych) profili DNA pochodzących z miejsc zdarzeń*". Czy dotyczy to NN śladów biologicznych zabezpieczonych na miejscu zdarzenia, czy innej opcji? Wiedza ta może nie być w pełni wykorzystana, ale zasługuje na uwagę i uzupełnienie. Z kolei w pytaniu dotyczącym prowadzenia akcji informacyjnych (s. 264; Tabela 11), byłoby dobrze spróbować rozszerzyć informację dotyczącą sposobu przekazywania wiedzy w wytypowanych państwach. Na etapie realizacji zadań związanych z eliminacyjnymi bazami danych DNA, jest to jak najbardziej interesujące z punktu poznania doświadczeń ankietowanych, którzy pewien etap mają za sobą. W odniesieniu do kwestii (s. 300) dotyczącej § 3 ust. 2 z Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 24 lipca 2020 r. *w sprawie pobierania odcisków linii papilarnych oraz wymazów ze śluzówki policzków od funkcjonariuszy i pracowników Policji* (Dz.U. poz. 1347 z późn. zm.), to Rządowe Centrum Legislacji wystosowało cytowaną odpowiedź do ww. rozporządzenia: „*określa warunki (zasady), a nie tryb lub sposób pobierania odcisków linii papilarnych od funkcjonariuszy i pracowników Policji*, czy nie pominięto tutaj „*wymazów ze śluzówki policzków*"? Co ewidentnie wymaga uzupełnienia.

Dane uzyskane od respondentów w drugiej części prowadzonych badań, tj. funkcjonariuszy pochodzących z określonego pionu i to z jednej jednostki, w tym wypadku z KWP w Olsztynie – nie gwarantuje to otrzymania miarodajnych wyników, na podstawie których można formułować jednoznaczne wnioski. Po pierwsze, wyniki musiałoby dotyczyć co najmniej dwóch odrębnych jednostek Policji (pochodzące z odległych części Polski), w których ramach przeprowadziłoby się stosowną ankietę i dochodziłoby się do sensownej wiedzy na określony temat, a nie do uogólnionej sfery własnych przemyśleń. Po drugie, z orientacji recenzującej wynika, że funkcjonariusze pochodzący z KWP w Olsztynie są stosunkowo dobrze przygotowani do pełnionej służby, zwłaszcza z pionu dochodzeniowo-śledczego. Często uczestniczą we wszelkich formach szkoleń i w konkursach organizowanych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, dlatego ich wiedza jest raczej na lepszym poziomie aniżeli wiedza funkcjonariuszy pochodzących z innych jednostek naszego kraju. Po trzecie, przybrana grupa respondentów jest zbyt niewielka i „niezróżnicowana" zawodowo, by można byłoby wyciągnąć konkretne, a istotne z punktu postawionego problemu, wnioski. Recenzująca borykała się z problemem liczby chętnych, którzy zechcieliby uczestniczyć w ankiecie, stąd musiała podjąć próbę uzyskania ich na zasadzie polecenia służbowego. Dlatego zdaje sobie sprawę z problematycznej

sytuacji zrealizowania badań ankietowych, niemniej taką informację należało umieścić w opracowaniu, a nie „narzucać" własnej interpretacji czy zdania, które niekoniecznie muszą przystawać do rzeczywistości bądź oczekiwań.

Wymienione powyżej uwagi i sugestie nie wpływają na ocenę rozprawy jako całości, bowiem jest bardzo starannie przygotowana, a Autorka porusza zagadnienia wielce istotne ze względu na aplikacyjność wyników. Dzięki czemu wnosi szeroką wiedzę z analizowanego zakresu, posługując się poprawnym językiem prawnym i prawniczym. Wielce przydatnym z punktu przekazanych treści było również obrazowe przedstawienie konkretnych zestawień w tabelach, na rycinach (schematycznie) oraz na wykresach. To działa na wyobraźnię, więc pomaga w zrozumieniu tego, co dany autor miał na myśli. Zaprezentowane natomiast w zakończeniu dysertacji wnioski są bardzo merytoryczne i adekwatne do treści przedstawiających problematykę prawno-kryminalistyczną eliminacyjnych baz danych DNA[3]. Wręcz budzi podziw selektywne myślenie, mądrość postrzegania i dokładność, z jaką są opatrywane poszczególne rozdziały i podrozdziały wnioskami, zakończeniem, a do tego przytaczane w ważnych punktach – stosowne kazusy – wzmacniające treści pracy. Takie rozwiązanie jest wielce potrzebne, gdyż nie przekazuje się tylko teorii i suchych faktów, a opiera się na tym co wymierne, występujące w praktyce, dające się „dotknąć" i potwierdzić lub wykluczyć przyjmowane założenia bądź problemy czekające na wyjaśnienie.

Reasumując – Pani mgr Katarzyna Ćwik na użytek rozprawy doktorskiej przedstawiła w sposób trafny i dojrzały treści teoretyczne, w które umiejętnie włączyła swoje spostrzeżenia. Mając dar przekonującego argumentowania, umiejętność dokonania oceny prezentowanych przepisów i opatrzenia ich wnioski, zaproponowała wprowadzenie pewnych zmian w zakresie badanego obszaru. Ponadto, na pozytywną ocenę przedłożonej do recenzji rozprawy doktorskiej zasługuje właściwa jej struktura, sprawne posługuje się wielu aktualnymi „narzędziami", gdyż tylko o takich można mówić w przypadku błyskawicznie ewaluującej nauki, jaką jest genetyka sądowa. Opierając się na przeprowadzonych analizach różnych danych, obowiązujących przepisach prawnych, literaturze przedmiotu obco- i polskojęzycznej, badaniach ankietowych na trzech poziomach poznawczych (3 ankiety, gdzie każda miała inną rolę do spełnienia i wymagała odpowiedniego opracowania; zwłaszcza przygotowana w języku angielskim), potrafiła Doktoranta przekazać własne stanowisko, poddać je pod rozwagę i wyciągnąć bardzo dojrzałe wnioski, co niewątpliwie zasługuje na uznanie. Recenzująca uważa, że praca posiada charakter naukowy, z właściwie zastosowaną metodologią badań, rozważaniami teoretyczno-praktycznymi, przemyślaną interpretacją treści, logicznością wywodów, stosownymi wnioskami i zestawieniem ich w zakończeniu podsumowującym całość, dlatego jest zdania, by po usunięciu niewielkich usterek, opublikować ją jako monografię.

Konkluzja

Mając na uwadze powyższe okoliczności stwierdzam, że przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Janiny Ćwik pt. „*Eliminacyjne bazy danych DNA. Problematyka prawno-kryminalistyczna*" spełnia kryteria wskazane w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789 z późn. zm.) w związku z art. 179 ust. 9 i art. 182 ust. 4 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. *Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2018 r., poz. 1669). Zatem wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do dalszego etapu postępowania doktorskiego.

Renata Włodarczyk

dr hab. prof. CB Renata Włodarczyk

[3] Propozycją recenzującej jest uzupełnienie we wnioskach możliwości monitorowania wykonujących czynności oględzinowych na miejscach poważnych zdarzeń. Czy to w pomieszczeniach zamkniętych, np. nagrywanie zamontowanym sprzętem, czy to w przestrzeni otwartej, np. przy korzystaniu z dronów w trudnych warunkach otoczenia. Wtedy wszystko zostanie zarejestrowane i nie ma żadnych problemów z ustaleniem: kto i na jakim etapie popełnił błąd lub wykonał czynność niezgodnie z obowiązującymi zasadami.